1939 ий
9
ФЕВРАЛЬ
№ 13 (512)
Акше 5 ыр.

9-ше ИИ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушнызаt

Рвезе коммунист

ВЛКСМ
Маробком ден горком орган

ОНЧЫЛ СОВЕТСКИЙ МОЛОДЕЖЫМ — КОМСОМОЛЫШ!

Ленин—Сталин партийын вуйлатымыже дене Ленинско - Сталинский комсомол шке радамжым калык тушман-шамыч деч эрыктымаште ятыр пашам ыштен. Тидын деве пырляк тудо шке организацийже-шамычым пенгыдемден, комсомолец-шамычын боеспособностьштым нӧлтен, ончыл советский молодежым шке радамышкыже шупшын.

1938 ийыште Марийский республикысе комсомольский организацият ятыр кушкын, 461 первичный комсомольский организацийым угыч организоватлыме, комсомолыш чылаже 14 тӱжем еҥым пуртымо. Посна райком-шамыч (Звенига, Кырык-Марий) несоюзный молодежь коклаште политико - воспитательный пашам саемдымышт дене шке радамышкышт кок гана утла шукемденыт.

Но тидын дене пырляк моткоч эркын кушшо организаций-шамычат шагалынак огытыл. Нылымше кварталыште Параньгинский комсомольский организаций 85 еҥлан гына кушкын. Райкомолын тошто секретарьже Юсупов йолташ комсомольский организаций кушшашым тӱрлӧ семын тормозитлаш тӧчен, комсомолыш пураш толшо-шамычлан бюрош политэкзаменым ыштылын. Райкомын у составше да тудын секретарьже Салахутдинова йолташ несоюзный молодежь коклаште пашам алят саемден огытыл, санденак Параньгинский комсомольский организаций кызытат начар кушкеш.

Кушкашлан база кугу улмо ӱмбачынат ятыр районласе комсомольский организаций-шамыч пеш эркын кушкыт. Мутлан, кварталыште Сотнур 101 еҥлан, Еласал 103 еҥлан, Роҥго 122 еҥлан гына ешаралтыныт.

Шуко первичный комсомольский организаций-шамыч IV кварталыште йӧршынат кушкын огытыл. Йошкар-Ола районышто 50, Косолаповышто—42, Роҥгышто—43, Звениговышто 32, Йошкар-Олаште—27 первичный комсомольский организаций-шамыч комсомолыш ик еҥымат пуртен огытыл.

Южо райком - шамыч ӱдыр-шамыч да утларакше марий ӱдыр-шамыч коклаште политико - воспитательный пашам пеш начар ыштат. Сандене гына Еласал райкомол IV кварталыште 103 еҥ гыч 26 ӱдырым, Юринский райкомол 142 еҥ гыч 45 ӱдырым, Морко райкомол 184 еҥ гыч 42 ӱдырым гына комсомолыш пуртеныт. Нине райком-шамычын секретарьышт Столяров, Яшина, Сергеев йолташ - шамыч ӱдрамаш молодежь кокласе пашам алят аклен шуктен огытыл.

Морко, Пектубаево, Роҥго райком-шамыч малочисленный первичный комсомольский организаций-шамычым пеҥгыдемдыме нерген ВЛКСМ ЦК VI пленумын решенийжым илышыш пуртышаш верч ситышын огыт кучедал. Садланак кызытат Роҥго районышто 47, Пектубаево районышто 34 малочисленный организаций шотлалтеш. Нине малочисленный организаций-шамычым пеҥгыдемдышаш верч пашам ыштыдыме денак IV кварталыште Морко райкомол 14 первичный организацийым развалитлен. Тыгай факт-шамыч райкомолын секретарьышт Сергеев, Аппанасенко, Бахтин йолташ-шамычым вигунарат ок беспокоитле.

Комсомольский организацийым куштымашке тыгай безответственный отношенийым нигузеат чыташ ок лий. Райком-шамыч, эн первояк нунын секретарьышт нине замечаний-шамычым шотыш валашышт да тыжечын серьезный политический выводым ыштышт кӱлеш. ВЛКСМ-ын шукерте огыл эртыше XV областной конференцийже советский молодежын эн сай ужашыжым комсомолыш шупшаш, чыла колхозлаште первичный комсомольский организаций-шамычым организоватлаш задачым шынден. Тиде задача комсомольский руководитель-шамыч деч пашам виян ыштымашым требоватла.

СССР Машиностроений Калык Комиссариатым разделитлыме нерген

СССР Верховный Совет Президиумын 1939 ий 5 февральысе Указше дене СССР Машиностроений Калык Комиссариатым 3 калык комиссариатлан разделитлыме.

1. СССР Нелэ Машиностроений Калык Комиссариат.

2. СССР Средний Машиностроений Калык Комиссариат.

3. СССР Общий Машиностроений Калык Комиссариат.

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЫЛАН

СССР КАЛЫК ОЗАНЛЫК РАЗВИТИЙЫН КУМЫШО ПЯТИЛЕТНИЙ ПЛАНЖЕ

(1938—1942 ий)

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДЫШТЫЖЕ В. М. МОЛОТОВ ЙОЛТАШЫН ЫШТЫШАШ ДОКЛАДЫН ТЕЗИСШЕ-ШАМЫЧ, ТӰҤ ШОТЫШТО ВКП(б) ЦК ПОЛИТБЮРО ОДОБРИТЛЕН

С'ЕЗДЫН ОНЧЫШАШ ПАША РАДАМЖЫН КОКЫМШО ПУНКТШО

УМБАКЫЖЕ *)

6. **Химический промышленностьым** калык озанлыкын да эл оборонын потребностьыштым тичмашын удовлетворятлыше промышленностьын ик ведущий отраслышкыже савыраш.

Кумышо пятилетка—химийын пятилеткыже. С'езд химический промышленность продукцийым 2,3 гана, вес семын манаш гын, пӱтынь промышленность кушмо деч ятыр кугунрак шукемдаш постановитла. Сервоазотный кислота, синтетический аммиак, искусственный волокно ден пластический масса производствым ятырак шукемдаш. Нефтепереработкын побочный продукт-шамычым кучылтмо основеш органический синтезын у отрасльже-шамычым (синтетический спирт, уксусный кислота да моло), каучук, кокс да природный газ-шамыч производствым ышташ. Химический промышленностьым чыла отрасльлаштыже пеҥгыде технологический режимым да у достижений-шамычым: химический производство интенсификацийым, периодический процесс гыч непрерывныйын вончымым, кугу давлений-шамыч кучылтмым, электрохимический метод-шамыч развиватлымым неуклонно пуртен шогымашым обеспечитлаш. Химический промышленностьышто трудоемкий паша-шамычым механизироватлаш, производство автоматизацийым развиватлаш.

7. **Черный металлургий** шотышто, кудын развитийже пӱтынь промышленность ден калык озанлыкын кушмыжым шукыжо определятла да, сандене производственный мощностьым кугемдыме нерген поснак эре тыршымым требоватла, производствым неуклонный да серьезный нӧлталтмашкыже шуаш.Кумышо пятилетка — специальный вурс-шамычын пятилеткыже. С'езд качественный прокат лукмашым кок гана шукемдаш да специальный вурс-шамыч: пеҥгыде сплав, рудаҥдыме, кислото-да жароупорный, инструментальный, прецезионный, трансформаторный вурс-шамыч, тугак ферросплав-шамыч лукмашым чотак шукемдымым обеспечитлаш постановитла. Сера да фосфор деч сайын эрыктыме руда-шамыч гыч древесно-угольный чойн выплавкым кумдан шараш. Металл-шамычым встречной да торашке шупшыктымашке кондышо прокатный стан-шамычын вредительский специализацийыштым пытараш, да элын тӱҥ металлургический базылаштыже металлын утларак ходовый чыла сортшо-шамыч прокатным обеспечитлаш. Дальний Востокышто верыште машиностроенийын чыла потребностьшо-шамычым обеспечитлашлан тичмаш металлургический циклан у металлургический базым ышташ. Пятилетий жапыште чойн выплавкыште Союзысо восточный район-шамычын удельный висаштым элыште чумыр выплавкын 28 гыч 35 процентше марте кугемдаш.

8. **Цветной металл-шамыч** производствым калык озанлыкын да эл оборонын писын кушшо потребностьшо-шамычым удовлетворятлан ситыше кугыт марте шукемдаш. 1942 ийыште шем вӱргене выплавкым 1937 ийысе дене таҥгастарымаште 2,8 гана, алюминий выплавкым (тышке силуминат пура)—3,3 гана шукемдаш. Свинец, цинк, никель, вулно, магний, вольфрам, молибден производствын кӱкшӧ темпшым обеспечитлаш. Машиностроенийын чыла отрасльлаштыже цветной металл олмештыше-шамычым кумдан пурташ.

9. **Чодра промышленностьын** почеш кодмыжым пытараш. Газогенератор ден паровой двигатель-шамыч базеш чодра заготовкын чыла производственный процессыштыже кумда комплексный механизацийым илышыш пурташ. Телымсе чодра заготовкын сезонный преимуществыжым максимально кучылташ, тиде жапыштак древесный талук мучко заготовитлымым обеспечитлен шогаш. Чодра биржылаште естественно коштымо чодран кугу запасшым ышташ. Бумажный ден лесохимический промышленностьым, утларакше древесина гидролизым чыла мера дене развиватлаш.

10. С'езд кумышо пятилеткыште кумда потреблений предмет-шамыч производствым 1,7 гана шукемдаш постановитла.

Куштылго промышленностьышто производство кугемдышашлан, ассортимент шарышашлан да продукций качествым саемдышашлан кушшо сырье ресурсым тӱрысак кучылташ, тиде жапыштак кӱлеш сырье запасым ыштен шогаш. Ямдылен шогышо да прядильный цех - шамыч коклаште, тугак ткачество ден почеш кодшо прядений коклаште диспропорцийым пытараш. Хлопчатобумажный промышленностьын оборудованийжым технически саемдаш: высокоскоростной ден одно-процессный машина, высокий вытяжка прибор, автоматический ткацкий станок-шамычым пурташ.

Пищевой промышленностьышто продукций ассортиментым, утларакше высший ден первый сорт продукцийым ятырак шукемдаш, лукмо продукт-шамычын качествыжым саемдаш, кулинарий ден полуфабрикат-шамыч массовый производствым ышташ. Рыбный промышленностьын почеш кодмашыжым решительно сеҥаш.

11. Шемер-шамычын кушшо потребностьыштым удовлетворитлыме кугу источниклан шотлалтше **верысе промышленность ден пром кооперацийым** чыла мера дене развиватлаш. Нуно кушмо кызытсе темпыштым ситыдымылан шотлен, пятилетий жапыште верысе промышленность ден промкооперацийын продукцийышт лукмашым 2 гана деч шагал огыл шукемдаш. Верысе промышленность ден промкооперацийын тӱҥ задачышт лийын шогышо кумда потреблений предмет-шамычым ыштымым шукемдыме денак пырля верысе топливо лукмашым да стройматериал производствым чыла мера дене развиватлаш кӱлеш.

(Умбакыже 2-шо стр.)

*) Тӱҥалтышыже кодшо номерыште.

25

В. М. МОЛОТОВ йолташын ыштышаш докладын тезисше-шамыч

УМБАКЫЖЕ

12. Промышленный продукцийым кушташ установитлыме план да у техникым умбакыже освоитлышаш задача-шамыч труд производительностьым ятырак кушмым да продукций себестоимостьым серьезно волтымым требоватлат. С'езд кумышо пятилеткылан определятла:

а) кумышо пятилеткыште промышленностьышто труд производительностьым 65 процентлан кушташ, тиде 1942 ийыште промышленный продукцийын труд производительность кугемме дене гына 1937 ийысе деч 62 миллиард тенгеашлан кушмыжым обеспечитлышаш;

б) промышленный продукцийын себестоимостьшым пятилетий жапыште (1937 ийысе ак дене) 11 процентлан волташ, тиде 1942 ийыште государствылан 1937 ийысе дене таҥгастарымаште 21 миллиард тенге экономийым обеспечитлышаш.

Промышленностьын чыла отраслыштыже продукций качествым чыла мер дене нӧлтен шогаш, производствышто йомдарымаш ваштареш кучедалмашым организоватлаш; сырье, материал, топливо ден электроэнергий расходоватлыме нормым волташ кӱлеш.

13. ВКП(б) XVIII с'езд пӱтынь ял озанлыкыште продукций кушмым 1937 ийысе 19,8 миллиард тенгеаш гыч (1926—1927 ийласе ак дене) 1942 ийыште 30,2 миллиард тенгеаш марте, вес семын манаш гын, 53 процентлан кушмым определятла. Ял озанлыклан важнейший отраслъже-шамыч шотышто с'езд тыгай заданийым определятла:

а) Пырче шотышто, кокымшо пятилеткыште пырче среднегодовой сборым 5,5 миллиард пудшо олмеш, кумышо пятилеткыште пырчын среднегодовой сборжым 7 миллиард пудым, вес семын манаш гын, 27 процентлан кушмым обеспечитлаш.

б) Технический культура шотышто 1942 ийлан: сахарный свеклым—гектар гыч 250 центнер дене урожай лекме годым 300 миллион центнерым погаш; сырец-хлопок — поливной хлопокын гектар гыч 19 центнер дене урожай лекмыже годым 32,9 миллион центнер; йытын-волокно—гектар гыч 4,6 центнер дене лекме урожай годым 8,5 миллион центнер.

в) Вольык поголовье кушмаш да животноводствын товарный продукцийже кушмаш—СССР-ыште животноводство проблема разрешитлымым тӱрыс обеспечиватлыше кугыт дене лиышаш. Имне поголовьем 35 процентлан, тукан шолдра вольыкым—40 процентлан, сӧснам—100 процентлан, шорык ден казам—110 процентлан шукемдаш. Вольыкын урлыкшым саемдыме да племенной пашам тӱнгычак саемдыме, урлыкым правильно районироватлыме, кормовой базым пеҥгыдемдыме, вольык оччымым саемдыме шот дене животноводствын продуктивностьшым нӧлталаш.

г) Москва, Ленинград, Баку, Харьков, Донбассын, Кузбассын промышленный центрышт, Горький да чыла моло шолдра ола-шамыч йыр, нине центр-шамычым овощь дене, пареҥге дене тӱрыснак да, ятыр ужашыште, шӧр да шыл дене обеспечиватлыше картофельно-овощный ден животноводческий база-шамычым ышташ.

д) Пырчан да моло культурым эртак кӱкшӧ сорт да саемдыме, селекционный, тугак верысе сорт отборный урлыкаш дене ӱдымым обеспечитлаш. Колхоз ден совхозлаште почвын плодородийжым ятырак кугемдымым, урожайность кушмым да кушкын шогышо животноводствылан прочный кормовой база ыштымым обеспечиватлыше шудо ӱдыман правильный севооборотым да шем такырым пурташ.

е) Кумышо пятилеткыште ял озанлык пашаште комплексный механизацийым завершитлаш. Ял озанлык передовик-шамычын кугу практический опытыштым научно использоватлыме дене передовой агротехникым кумдан пуртен шогаш.

ж) Ял озанлык производствым умбакыже механизироватлыме да труд производительностьым кушшымо основеш, совхоз-шамычым ял озанлык производствым организоватлымын пример, тудын кӱкшӧ урожайность ден продуктивность примерже лийын шогышо высокопроизводительный, высокорентабельный озанлыклашке савыраш.

14. С'езд кӱртньӧ корно транспортын грузооборотшо 1937 ийысе 355 миллиард тонно-километр гыч 1942 ийыште 510 миллиард тонно километр марте; речной транспортын—33 миллиард гыч 58 миллиард тонно-километр марте; морской транспортын 37 миллиард тонно-километр гыч 51 миллиард тонно-километр марте кушшашым установитлатла. Транспортын важнейший задачыжлан кӱртньӧ корно дене торашке шупшыктымым чыла мера дене шагалемдышаш, встречный ден нерациональный перевозкым пытарышаш да элын грузооборотышто водный ден автотранспортын удельный висжым умбакыже нӧлтышаш верч грузооборот планированийым упорядочитлымаш лийын шога.

Тидлан келшышын с'езд кумышо пятилеткылан транспорт шотышто тыгай заданийым установитла:

а) Локомотив - шамыч паркым 7.370 единицылан кугемдаш, тудын кокла гыч: „ФД" серийым——1870 паровозлан, конденсационный паровозым 3200-лан, пассажирский „ИС" серий паровозым 1500-лан. Конденсационный паровоз-шамыч лишыл ийлаште паровоз-шамычын грузовой паркыштышт ведущий верым налшаш улыт.

б) Грузовой вагон-шамыч вагонный паркым 178 тӱжем четырехосныйлан, пассажирский вагон - шамыч паркым — 12 тӱжемлан кугемдаш. Автосцепка дене пашам ыштыше товарный паркын 300 тӱжем вагонжым да 4 тӱжем пассажирский вагоным оборудоватлаш. Автотормоз дене пашам ыштыше товарный паркын 200 тӱжем вагонжым оборудоватлаш. Паровоз ден вагон-шамычын ремонтный базыжым, утларакше Урал, Средний Азия, Сибирь, Дальний Восток корнылаште кумдангдаш.

в) Кӱртньӧ корно транспортым да утларакше кӱртньӧ корным умбакыже реконструкцийлымым обеспечитлышашлан кумышо пятилеткыште 11 тӱжем километр у кӱртньӧ корным ышташ да эксплоатацийыш пуаш. Кокымшо корно укладкым 8 тӱжем километр кутышышто ышташ

г) 1840 километр кӱртньӧ корным, эн первой напряженный кугыт грузооборотан линий-шамычым, курыкласе корно-шамычым, тугак интенсивный пригородный движенийан шолдра узел-шамычым электрофицироватлаш.

д) Кӱртньӧ корно станций ден узел-шамычым, эн первой Донбассым Кривой Рог дене, Ленинградым Москва дене, Уралын восточный районжо-шамычым, Северный крайым, Мурманский областьым СССР-ын центральный ужашыже дене, западный Сибирьым Средний Азия дене связыватлыше направленийлаште, Юго-Западный, Западный ден Восточный корнылаште развиватлаш.

е) Водный транспортын почеш кодмыжым пытараш, калык озанлыкым обслуживатлымаште утларакше массовый груз: чодра, кинде, шӱй, нефть шупшыктымаште тудын рольжым нӧлталаш. Морской ден речной флотын технический состояныйжым саемдаш, тудым утларак совершенный тип суда-шамыч дене ешараш, речной судалаште газогенераторный установка-шамычым кумдан пурташ. Судоремонтный база ден морской порт строительствым шараш.

Ушо вӱд корно-шамычым реконструкцийлыме да порядкыш кондымо шотышто кумда мероприятийым эртараш, Астрахань—Горький — Рыбинск — Москва корным реконструироватлаш, тыге кумышо пятилетка мучашлан Астрахань гыч Москва марте чыла перекатыште 2,6 метр деч шагал огыл келгыт обеспечитлыме дене глубоководный транзитный корным ышташ. Волга—Балтийский вӱд корно реконструкцийым шарен колташ. Внутренний судоходный вӱд корно-шамычын общий кужытшым пятилетий жапыште 101 тӱжем километр гыч 115 тӱжем километр марте кугемдаш.

Кумышо пятилетка мучашлан Северный морской корным Дальний Восток дене планомерный связь обеспечиватлыше, нормально ыштен шогышо вӱд магистральыш савыраш.

ж) Автомагистральлаште, трактлаште, олала, кӱртньӧ корно станцийла да вӱд корнила дек миймe грузонапряженный под'ездлаште автомобильный транспортын регулярный движенийжым организоватлаш. Пятилетий жапыште автоперевозкым 4,6 гана кугемдаш. Саемдыме, гудронированный, асфальто-бетонный ден бетонный корно-шамыч строительствын удельный висажым кокымшо пятилеткысе дене таҥгастарымаште решительно кугемден, 210 тӱжем километр корным ышташ да реконструироватлаш.

з) Авиатранспорт шотышто — воздушный корно-шамыч кужытым кугемдамаш, воздушный магистраль-шамыч трассым оборудоватлаш, авиатранспортлан мланде ӱмбалсе сооружений-шамычым шукемдаш да саемдаш.

и) Кумышо пятилеткыште труд производительностьым кӱртньӧ корно транспортышто 32 процентлан, водный транспортышто 38 процентлан нӧлталаш, кӱртньӧ корно, водный да автомобильный транспортлаште погрузочно-разгрузочный паша-шамычым механизироватлаш.

15. С'езд чыла тӱрлӧ связьым, утларакше междугородний связьым утларак развиватлаш кӱлмым палемда.

Москва дене чыла республиканский, краевой ден областной центр коклаште прямой телефонный связь установитлымым завершитлаш, тугак СССР-ын шолдра центрже-шамыч коклаште радиальный системым связьын узловой системаже дене ешараш. Районный центр, ял совет, МТС ден совхоз-шамыч телефонизацийым тӱрыс завершитлаш. Приемный радиотрансляционный точка количествым 2,3 гана шукемдаш. Ягыр шолдра олалаште телевизионный центр шамычым ышташ.

16. Кумышо пятилеткыште производство кушмо программын заданийжым шукташ важнейший условийлан квалифицированный пашазе кадр, техник ден инженер-шамычым ямдылымаш, тугак у деч у техникым да производствым научно организоватлымым пуртымо шотышто пашам кумдан шарымаш лийын шога. С'езд кумышо пятилетний планыште тидым предусмотретлаш кӱлешлан шотла:

а) Квалифицированный пашазе да социалистический трудын мастерже-шамычым ямдылыме да переподготовка шотышто школа ден курс-шамычын кумда сетьшым шарымаш,

б) Тӱрлӧ специальностян 1,4 миллион техникым да высший образованиян 600 тӱжем специалистым лукмаш.

III. Кумышо пятилеткыште у строительство да тудым разместитлыме план

1. Производство кушмаш план дене келшышын, ВКП(б)-ын XVIII-ше с'езд кумышо пятилеткылан калык озанлыкышке капитальный пашан об'емжым кокымшо пятилеткысе 115 миллиард тенге олмеш 180 миллиард тенге (действоватлыше сметный ак дене) размер дене установитла, тыжеч:

а) промышленностьыш—кокымшо пятилеткысе 58,6 миллиард тенге олмеш 103,3 миллиард тенге, тудын кокла гыч: производство средствам производитлыше промышленностьышто—кокымшо пятилеткысе 49,8 миллиард тенге олмеш 86,8 миллиард тенге, але 74 процентлан кушмаш; кумдан потреблятлыме средствам производитлыше промышленностьышто—кокымшо пятилеткысе 8,8 миллиард тенге олмеш 16,5 миллиард тенге, але 88 процентлан кушмаш;

б) транспортыш—кокымшо пятилеткысе 20,7 миллиард тенге олмеш 35,8 миллиард тенге, але 73 процентлан кушмаш;

в) ял озанлыкыш—10,6 миллиард тенге, тыжеч: МТС-лашке—5,2 миллиард тенге, ирригаций ден мелиорацийлан—1,2 миллиард тенге.

2. Кумышо пятилеткыште кокымшо пятилеткысе 103 миллиард тенге олмеш 179 миллиард тенгеаш (действоватлыше сметный ак дене) у да реконструироватлыме предприятий-шамычым действийыш пуртымашым с'езд утверждатла.

С'езд палемда: установитлыме капитальный паша об'ем у ден реконструироватлыме предприятий-шамычым действийыш пуртымо программа СССР-ын производствыже техническийбазыжын умбакыже

(Умбакыже 3-шо стр.)

В. М. МОЛОТОВ йолташын ыштышаш докладын тезисше-шамыч

УМБАКЫЖЕ

кугун кушмашыжым да калык озанлыкын пеш важный отрасльлаштыже кӱлшӧ мощность резерв образоватлымашым обеспечиватлат. Кумышо пятилеткыште кушкыт:

а) **Производственный мощность - шамыч**—электростанцийлаште кокымшо пятилетка мучашлан улшо 8,1 миллион киловатт гыч кумышо пятилеткыште 17,2 киловатт марте; угольный промышленностьышто—1,7 гана, кумышо пятилетка мучашлан шахта-шамычын мощностьыштым 285 миллион тонн шӱй марте шукташ; шем металлургий (чойн) шотышто—24 миллион тонн марте; цветной металлургий (вӱргене) шотышто—2,4 гана; алюминий шотышто—3,8 гана; автомобильный промышленностьышто—2,4 гана; хлопчато-бумажный промышленностьышто (шӱдыр-шамыч)—1,5 гана.

б) **Пӱтынь калык озанлыкыште тӱҥ фонд-шамыч**—189,3 миллиард теҥге гыч 347 миллиард теҥге марте, але 83,6 процентлан, тудын кокла гыч: промышленностьышто—68,2 миллиард теҥге гыч 142,4 миллиард теҥге марте; ял озанлыкыште—23,2 миллиард теҥге гыч 31 миллиард теҥге марте; транспортышто—38,7 миллиард теҥге гыч 69,1 миллиард теҥге марте.

3. С'езд шотла: кумышо пятилеткыште СССР район еда у **строительствым разместитлымаште** промышленностьым сырье источник дек да потреблений район-шамыч дек чакемдымаш гыч исходитлаш кӱлеш, тидын дене нерациональный да моткоч тора гыч шупшыктымашым ытараш, тугак—СССР-ын экономика шотышто ожно нойыеш кодшо районжо-шамычым умбакыже нӧлталаш. Тидын дене келшышын кумышо пятилетний планыште кӱлеш:

а) **Союзын тӱҥ экономический районлаштыже** озанлыкын комплексный развитийжым обеспечитлаш да топливо добычым, цемент, алебастр, химический удобрений, янда гай продукт вид-шамыч производствым нине район-шамычын потребностьыштым обеспечиватлаш ситышын куштылго ден пищевой промышленностьын массовый изделийжым организоватлаш.

Промышленный кушмашыштлан да оласе населенийын писын кугеммыжлан лийын шуко грузым тора гыч кондымо деч зависимостьышт кугемман шолдра промышленный район-шамычым верысе топливо дене да шупшыкташлан нелылыкан южо моло продукт-шамыч дене обеспечиватлымаш посна значенийым иметла.

Паренге, емыж, шӧр ден шыл продукт, ложаш, кондитерский изделий, сыра гай чыла вереат массовый количество дене потреблятлыме кочкыш продукт-шамыч, тугак массовый потреблениян ятыр промышленный изделий-шамыч—галантерей, швейный промышленностьын изделийже-шамыч, мебель, кермыч, известь да тулеч моло, **кажне** республикыште, крайыште да областьыште ситышын производитлалтман.

Москваште да Ленинградыште у предприятий-шамыч строительствым чарыме нерген ВКП(б) ЦК ден СССР СНК-ын постановленийышт шуктымылан кӱлеш контрольым обеспечитлаш, тугак тиде пунчалым Киевыш, Харьковыш, Ростов-на-Дону, Горькийыш, Свердловскыш распространитлаш. **Нине** олалаште у предприятий-шамыч строительствым чараш.

б) Предприятий - **уникум** гыч южо промышленный продукт дене снабжатлымаште случайностьым корандашлан лийын, восточный районлаште, Урал ден Поволжье гай, элын **экономический очаглаштыже** кумышо пятилеткыште машино-строенийын, нефтепереработкын да химийын ятыр отрасльже дене предприятий—дублер-шамычым ышташ.

в) **ССР Союзын восточный ден дальне-восточный** районлаштыже капитальный паша об'емын утларак писын кушмашыжым да у предприятий-шамыч строительствым предусмотритлаш. Нине районлаште металлургический базым умбакыжат чыла мера дене развиватлаш, тидлан доменный конга-шамычын общий количествын ыл ужашыже гыч кум ужашыжым кумышо пятилеткыште элын восточный районлаштыже ышташ.

СССР-ын востокыштыжо средне-азиатский хлопокым перерабатыватлыман текстильный промышленностьын у кугу производственный базыжым ышташ. Дальний Востокышто тудын потребностьшым тичма шын обеспечиватлыше размер дене шӱй добычым, тугак цемент добычым писе темп дене развиватлымым предусмотритлаш.

г) Кумышо пятилеткыште производительный вий-шамычым разместитлымын тӱҥ задачыже-шамыч дене келшышын, национальный республика ден область-шамычын озанлык ден культура шотышто умбакыже нӧлталтмыштым обеспечитлаш.

4. С'езд кумышо пятилеткыште тыгай пеш важный стройкылаш вниманийым чумыраш кӱлешлан шотла:

а) **Машиностроенийыште**, промышленность нӧлталтмын общий темпшым ятыр превышатлыше кумышо пятилеткылан установитлыме производство программа дене келшышын, утларакшым станкостроительный ден энергетический оборудований шотышто, у завод-шамыч строительствым кумдан шараш да нуным действийыш пуртымым писемдаш. Нелэ станкостроений 3 заводым, Горькийыште фрезерный станок заводым, Киевыште автомат станок заводым ыштен пытараш да шлифовальный, зуборезный, продольно-строгальный станок производитлыме шотышто, карусельный, расточный ден автомат станок производство шотышто средний мощностян ятыр у станкостроительный завод-шамыч строительствым, тугак кузнечно-прессовый оборудований завод-шамыч строительствым шараш. Кумышо пятилеткыште вич турбостроений заводым, тиде кокла гыч Свердловск, Орск, Новосибирск, Новочеркаск, Калуга районлаште турбина завод-шамычым да нунын дене келшыше котлостроений ден вспомогательный энергетический оборудований завод-шамычым ышташ да действийыш пурташ. Горьковский ден Московский автозавод-шамыч строительствым ыштен шукташ. Малолитражный автомобиль заводым, ятыр у автосборочный завод шамычым ышташ да Сибирыште да Дальний Востокышто грузовой автомашина-шамыч ыштыме у завод-шамыч строительствым, тугак автопромышленностьын ятыр смежный предприятийже - **шамыч** строительствым шараш. Курскышто прядильный машина заводым да Западный Сибирыште ткацкий станок заводым ышташ. Саратовский шарикоподшипниковый завод строительствым ыштен шукташ да шарико ден ролико-подшипниковый кок у завод строительствым ышташ тӱҥалаш. Нелэ ден средний химический машиностроенийын 1—2 заводшым ышташ.

б) **Электрификаций** шотышто строительный программын пеш важный ужашыжлан с'езд кугу огыл да средний у электростанций-шамыч строительство шотеш мощность шамычын кушмыштым, тугак гидроэлектростанций - **шамыч** стороительство виянгдымашым шотла. Тӱняште **пеш кугу** сооружений строительствым—3,4 миллион киловатт общий мощностян кок Куйбышевский гидростанций строительствым ышташ тӱҥалаш, кудо ик жапыштак Заволжьеште устойчивый урожайыш шуашлан засушливый мландым орошатлыме проблемым да Волга ден Камаште судохолство пашам разрешатла, тугак Окаеҥгерыште Калужский гидроэлектростанций строительствым тӱҥалаш. Тыгай гидростанций-шамыч строительствым ыштен пытараш да нуным действийыш пурташ: Угличский, Рыбинский, Чирчикский, Какирский, Свирь—2, Нива—2, Сухумский да моло; у гидростанций-шамыч строительствыш пижаш: Верхне-Камский, Мингичаурский ден Усть-Каменогорский, тугак верысе кугу огыл гидростанций-шамыч строительствым кумдан шараш. Действийыш пуртымо дене 91 районный тепловой электростанций - **шамыч** строительствым палемдаш: Кураховский, Несветаевский, Ленинградыште Кировский, Москваште Фрунзенский, Челябинский ТЭЦ, Сумгаитский, Комсомольский, Киевский, Николаевский, Кирово-Чепетский, Сызранский, Орский, Карагандинский, Красноярский, Хабаровский, Кувасаевский да моло. Иваново районышто текстильный промышленностьлан **торфеш** у теплоэлектро**станцийым** ышташ.

Промышленный районлаште 10—15 процент мощностян постоянный энергетический резерв ыштымашым обеспечитлен, кумышо пятилеткыште электростроительство шотышто 9 миллион киловатт мощность общий кушмашым определитлаш.

в) **Угольный промышленностьышто** каменный уголь добыча шотыштат, тугак бурый уголь добыча шотыштат шахта шамыч строительствым **шараш**. Шӱй добычын у районжо-шамычым, утларакше Уралыште, Башкирийыште, Средний Азийыште, Восточный Сибирыште, Забайкальеште, Хабаровский ден Приморский крайлаште, Украиныште, Киргизский ден Таджикский ССР-лаште освоитлаш. Строительство срокым чыла мера дене кӱчыкемден да писемден, утларакшым средний ден кугу огыл мощностян шахта-шамычым сооружатлаш. Пятилетийыште чылаже действийыш 130 миллион тонным вводитлыме дене, 150 миллион тонн общий мощностян у каменноугольный шахта-шамычым заложитлаш.

Нефтяной промышленностьышто 15 миллион тоннлан нефтеперерабатывающий завод-шамычын у мощностьшым да, тиддеч посна, 4,5 миллион тоннлан крекинг - установка-шамычым действийыш вводитлымашым обеспечитлаш. Кумышо пятилеткыште решающий задачылан Волга ден Урал кокла районышто адак ик куатле нефтяной база ыштымашым шотлаш, тушто 6 миллион тонн мощностьлан нефтеперерабатывающий завод-шамычым ышташ. Нефть добычын у районлаштыже—Волга ден Урал коклаште, Сибирыште, Дальне Восточный крайыште, Украиныште да Средний Азийыште—геолого-поисковый ден разведочный паша шарымашым обеспечитлаш

Торфяной ден сланцевый промышленностьышто капитальный пашан кӱлеш кушмашыжым обеспечитлаш. Торфодобычын сезонностьшым пытарашлан основым пыштыше торфым искусственно обезвоживатлыме завод-шамыч строительствым палемдаш. 2—3 коксовый завод строительствым шукташ, тушто тугак химический продукт-шамыч ыштен лукмашым палемдаш.

г) **Черный металлургийыште** Магнитогорский комбинат, Ново-Тагильский ден Петровско - Забайкальский завод-шамыч, Амурстальстрой, Запорожсталь, Азовсталь, Жестестрой, Уральский ден Никопольский (кӱчыкемдыме проект почеш) трубный завод-шамыч строительствым шукташ. Южный Уралыште (халиловский ден бакальский рудалаш) да Восточный Сибирыште у металлургический зарод-шамыч, Уралыште сварный труба завод, Сибирыште ик трубопрокатный завод да центрыште труболитейный завод строительствым тӱҥалаш. Лом ден металлоотходым кучылтмо базеш Средний Азий ден Закавказье районлаште верысе потребностьлан кугу огыл передельный **завод-шамыч** строительствым шараш. Чылаже кумышо пятилеткыште 20 у доменный конгам ышташ да Уралыште 3 древесно-угольный доменный конгам восстановитлаш.

д) **Цветной металлургийыште** Прибалхашский медеплавильный комбинат, Средне-Уральский ден Блявинский комбинат-шамыч строительствым **ыштен** шукташ. Джезказганский ден Алмалыкский медеплавильный комбинат-шамыч строительствым, тугак Алтайыште свинцовый ден цинковый завод - шамыч строительствым шараш. Уральский алюминиевый комбинатым, тугак Кандалакшский ден Рыбинский алюминиевый завод-шамычым, Тихвинский глиноземный заводым, Южно-Уральский ден Северный никкелевый комбинат-шамычым действийыш вводитлаш. Свинецым, цинкым, оловым, вольфрамым да молибденым производитлыме шотышто ятыр у предприятий-шамыч строительствым тӱҥалаш. Цветной прокат ден биметалл завод шамычым, тугак алюминиевый ден магниевый сплавым перерабатыватлыше завод-шамычым ышташ.

е) **Химический промышленностьышто** у туковый комбинат-шамыч, содовый, сернокислотный завод-шамыч строительствым, утларакшым верысе колчедан базеш да металлургический завод-шамычын да электростанций-шамычын, синтетический каучук завод-шамычын да шинный завод-шамычын газешышт шараш, эл мучко рассредоточитлыме 13 синтетический кау-

(Умбакыже 4-ше стр.)

В. М. МОЛОТОВ йолташын ыштышаш докладын тезисше-шамыч

УМБАКЫЖЕ

чук заводым, 7 кордный да 14 шинный заводым действийыш вводитлаш. Искусственный вишкыде топливым ыштыме кок заводым, натуральный каучукым перерабатыватлыше 4—6 заводым да синтетический каучукын да пищевой промышленностьын отходым перерабатыватлыше икмыняр заводым ышташ.

ж) СССР-ын Европейский ужашыже гыч восточный районлашке, Средний Азийысе республиклашке цемент шупшыктымашым чараш, тидлан чылаже 4,4 миллион тоннлан средний ден кугу огыл мощностян у цементный завод-шамычым, тидын кокла гыч Дальний Восток районлаште, Сибирыште, Казахский ССР, Средний Азийысе республик шамыч районлаш да Уралеш ышташ.

з) Чодра промышленностьышто Соликамский, Сясьский, Марийский, Красноярский, Камский ден Кондопожский целлюлозный ден целлюлозно-бумажный комбинат-шамычым действийыш пурташ. У целлюлозный, бумажный, фанерный, лесохимический предприятий-шамыч да древесина гидролиз завод-шамыч строительствым шараш. СССР-ын Европейский ужашыштыже северный ден северо-западный районлаште да Уралыште чодра промышленностьын писын развиватлалтмыжым палемдаш, тидлан келшышын лесопильный завод-шамыч разместитлымашым изменитлаш да СССР-ын Европейский ужашышкыже Сибирь гыч чодра шупшыктымашым чараш.

и) Куштылго промышленностьышто Барнаулышто, Новосибирскыште да Кузбасcыште у хлопчато-бумажный фабрика-шамычым действийыш пурташ, тугак прядений ден ткачество коклаште диспропорцийым пытарашлан тошто текстильный районлаште кугу огыл прядильный фабрика-шамыч строительствым шукташ, Ташкентский хлопчато-бумажный комбинатын кокымшо очередьшым, Ленинаканский прядильный фабрикым, Киевский ден Семипалатинский суковный комбинат-шамычым, Калининыште резиновый подошва заводым, да Казаньыште искусственный коваште заводым действийыш пурташ. Западный Сибирыште да Казахский ССР-ыште у текстильный фабрика-шамыч строительствым, тугак ятыр у трикотажный ден чулочный фабрика-шамыч, кугу огыл льняной комбинат-шамыч, кожевенный завод-шамыч, обувной ден шелковый фабрика-шамыч строительствым шараш.

к) Пищевой промышленностьышто Орскышто, Энгельсыште, Улан Удэште, Иркутскышто, Хабаровскышто, Свердловскышто, Ивановышто, Нальчикыште, Куйбышевыште, Днепропетровскышто, Ворошиловградыште, Ашхабадыште, Сталинабадыште мясокомбинат-шамычым тичмашын ыштен шукташ да действийыш пурташ; Елань-Коленошто, Жердевкышто, Советскыште (Курский область), Алма-Аташте, Ново-Троицкыште сахарный завод-шамычым тичмашын ыштен шукташ да действийыш пурташ. Ятыр у спиртозавод, маслозавод, нугыдемдыме да кукшу шӧр завод, кондитерский ден чайный фабрика-шамычым ышташ. Средний мощностян у мясокомбинат, сахарный завод, хлебозавод ден холодильник-шамыч строительствым шараш.

Рыбный промышленностьышто морской рыболовный флотым кугемдаш да Комсомольскышто, Хабаровскышто, Москваште да Муйнакыште рыбный комбинат-шамыч строительствым; Балхашыште, Мангистауwто, Ахтарыште, Совгаваньыште, Петропавловск-на-Камчаткеште холодильник-шамыч да ДВК-ыште 20 тыгыде холодильник строительствым; Мурманскыште, Николаев-на-Амуреште да Петропавловск-ва-Камчаткеште судоверфь-шамыч строительствым шукташ.

л) Местный промышленностьышто да промкооперацийыште верысе сырье ден верысе топливо базеш тыгыде предприятий-шамыч строительствым шараш.

м) Городской строительствыште жилищный строительство шотышто да ола ден промышленный центр-шамычым благоустроитлыме шотышто паша шарымашым обеспечитлаш. 50 олаште у водопроводым, 45 олаште канализацийым, 8 олаште трамвайым ышташ. Городской озанлык газификацийым развиватлаш.

Приниматлыме план дене келшышын Москва ден Ленинградым умбакыже развиватлымашым да реконструироватлымашым обеспечитлаш. Москваште кумышо очередь метро строительствым шукташ.

Кумышо пятилетка мучашлан Дворец Советов сооружитлыме шотышто тӱҥ строительный пашам пытараш.

н) Ял озанлык шотышто у МТС-шамычым ыштыме денат, тугак тошто МТС-шамычым тыгыдемдыме денат 1500 МТС строительствым шукташ. Трактор-шамычлан, комбан-шамычлан да ял озанлык моло машина-шамычлан кӱлшӧ ремонтный базым обеспечитлаш. Совхозлаште вольык ашнымым тичмашын обеспечитлаш ситышын животноводческий оралте-шамыч строительствым шараш.

Ирригаций ден мелиораций шотышто шолдра ирригационный ден осушительный строительство дене тӱҥалме чыла пашам пытараш: Вахш, Колхида, Невинномысский канал, Мургабский оазис. Заволжьеште орошительный система строительствым тӱҥалаш, засуха районласе ял озанлыкыште производственно-технический базым пеҥгыдемдаш.

о) Кумышо пятилеткын первый пелыштыжак киндым бунтылаште аралымым тичмашын пытараш йӧным ыштен, 10 миллион утла тонн продукт общий мощностян у зерновой элеватор ден склад-шамыч сетьым ышташ.

5. Производственный мощность-шамыч строительство ден действийыш пуртымо срокым писемдышашлан, тугак у предприятий-шамычым элын тӱҥ экономический районлаже еда рассредоточитлашлан лийын, ВКП(б)-ын XVIII с'ездше строительствыште гигантоманий ваштареш решительно кучедалаш да ССР Союзысо калык озанлыкын чыла отраслыштыже средний ден кугу огыл предприятий-шамычым ыштымашке кумдан куснаш требоватла.

С'езд практикыш строительствын скоростной методшо шамычым решительно пурташ кӱлмашке вниманийым обращатла, тидлан строительный индустрийым развиватлаш, тудым калык озанлык почеш кодшо гыч передовой отраслышкыже савыраш, комплексный механизацийым кумдан развиватлаш да стандартный строительный деталь ден конструкций-шамычым применятлаш, тидлан кӱлшӧ предприятий-шамычым строитлаш.

Палемдыме строительный паша программым шукташлан кумышо пятилеткылан строительствыште труд производительностьын 75 процентлан кушмыжым да кумышо пятилетка мучашлан строительный пашан стоимостьшым кокымшо пятилетка мучашысе уровень дене таҥастарымаште 12 процентлан волтымым определитлаш.

IV. Кумышо пятилеткыште шемер-шамычын материальный ден культурный уровеньыштым умбакыже нӧлтымӧ план

Первый ден кокымшо пятилеткым темен шуктымаш Советский Союзын обороноспособностьшым пеҥгыдемдыме дене пырля, калык озанлыкын пеш кугу нӧлталтмыжым да социалистический преобразованийжым велэ огыл, но СССР калык-шамычын материально-культурный уровеньышт кугун нӧлталтмымат означатлен.

Кумышо пятилетка кӱлеш сатушто, продуктышто, жилищлаште, населенийын бытовой ден культурный обслуживанийыштыже шемер-шамычын кӱлешлыкыштым да йодмыштым адакат утларак кӱкшын удовлетворитлымашым обеспечиватлышаш. Кумышо пятилеткым шуктымаш, тидеч посна СССР-ыште производительный вийын умбакыже развиватлалтмыжлан, социалистический обществын благосостоянийже ден культуржылан куатле материальный базым ыштымаште ончыко пеш кугу у ошкылым обеспечиватла. Ынде безработицым пытарыме да ялыште кӱчызылыкым ликвидироватлыме нерген огыл ойлалтеш,— тидым ме тичмашын да йӧршешлан пытарен улына. Ынде задача шемер-шамычын тугай благосостояниймышт да культурностьышт нӧлталтмым ыштымаште, кудо советский калыкын кушшо йодмашыжлан отвечатла, кудо капитализмын эн поян элже-шамычлан шуаш лийже да социализмын вийже настоящий пеледалтмаш у, социалистический культурный пеледалтмыже тӱҥалмым означатла.

Пашазе-шамычын да ялысе шемер-шамыч материальный ден культурный уровеньышт нӧлталтме шотышто кумышо пятилеткылан тыгай задавий-шамычым ВКП(б)-ын XVIII с'ездше устанавливатла:

1. а) СССР шемер-шамычын потреблениймышт пашазе, кресаньык ден служащий-шамычын доходышт кушмо дене келшышын, иктат пелэ гaнат утла кугеммаш.

б) Калык озанлыкын чыла отраслыштыжат кумышо пятилеткын мучашыжлан пашазе ден служащий-шамычын шотын 1937 ийысе дене таҥастарымаште 17 процентлан, кокла пашадарын 35 процентлан да пашадар фондын 62 процентлан кугеммыште.

в) Оласе ден ялысе шемер-шамычын культурно-бытовой обслуживанийыштлан государственный расходын, вес семын манаш гын, социальный страхований шотышто расходын да просвещенийлан, здравоохранениелан, шуко икшыван ӱдрамаш-шамычлан пуэдаш пособийлан да пашазе ден служащий-шамычын культурно-бытовой обслуживатлымылан затратын нӧлталтмыже—1937 ийысе 30,8 миллиард теҥге олмеш 53 миллиард теҥге марте,— 1,7 ганат утла кушмаш.

г) Колхозлаште труд производительностьын кушмыжо дене, чыла ял озанлык культурын урожайностьшо нӧлталтме дене да животноводствын продуктивностьшо кугемме дене колхозник-шамычын доходышт ятыр кугеммаш.

д) СССР пашазе классын культурно-технический уровеньжым инженерно-технический труд пашаен-шамычын уровеньышт марте нӧлталме исторический задачым шуктымаште ончыко серьезный каймашлан мероприятий-шамычын кумда кругыштым эртарымаш.

е) Олаште всеобщий средний обучениймым шуктымаш да, ялыште да чыла национальный республиклаште всеобщий семилетний средний обучениймым шуктымаш, оласе ден пашазе поселкыласе начальный ден средний школлаште тунемше-шамыч шотым 8,6 гыч 12,4 миллион марте, а ялысе верлаште 20,8 гыч 27,7 миллион марте кугемдышашлан йоча-шамычым десятилетний обучений дене охватитлымашым шараш.

ж) Шушаш ийлаште тӱҥ вниманий высший образованийын качествыжым нӧлталмашке обращатлалтше манын вуз ден втузлаште тунемше-шамыч контингентым 650 тӱжем еҥ марте нӧлталаш.

з) Стационарный ден моло звуковой киноустановка-шамычым кумдан организоватлыме да куд пачаш кугемдыме дене кинотеатр, клуб, библиотека, культура пӧрт ден читальня-шамыч сетьым кугемдымаш.

(Мучашыже вес номерыште лиеш.)

АНТИРЕЛИГИОЗНЫЙ ТЕМА ДЕНЕ ЛЕКЦИЙ

Шукерте огыл Арбор пелэ кыдалаш школышто (Марий-Турек район) тунемше ден пионер-шамычлан „Тӱня кузе лийын" тема дене лекций эртаралте Лекцийым СВБ организаций вуйлатыше Ив. Бутылкин йолташ лудын.

Г. Потаев.

Тӧрлатымаш

6 февральыште лекше „Рвезе Коммунист" газетын 1 страницыштыже Молотов йолташын ыштышаш докладын тезисше-шамычыште визымше авзацын 13-шо строчкыштыжо „80 наре" олмеш, 90 наре процентшым, манын лудман.

Редакций.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—104. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.